

Breu istoria d'Estau Aragonés

O prenzipio d'o aragonesismo pulitico, a remates d'o sieglo XIX, estió un conchunto d'ideyas, en as que repuntaban, a esfensa d'o Dreito Zebil Aragonés, a mitificazi3n romantica d'os orichens d'o Raino d'Arag3n y a ideyalizaci3n d'as instituzions meyevals. L'ideyario pulitico d'as organizaci3ns d'o federalismo republic3n fazieron muito refirmanza en as referenzias istoricas y en os conzeutos de pauto y de consenso entre os antigos Estaus d'a Corona d'Arag3n .

A prenzipios d'o sieglo XX, s'adib3n nuevos elemens, como os planteyamientos "costistas", a reibindicaci3n politica d'os regad3os y o costumbrismo literario. Se contin3 apostando por o federalismo, y por l'autonomismo, cuala m3s gran reyalizaci3n estió o Congreso Autonomista de Caspe en 1936.

Estió sin dembargo, l'emigraci3n aragonesa, principalm3n a de Barcelona, a que chug3 o paper m3s impot3n a l'adibir ta l'aragonesismo elemens crram3n nacionalistas.

A remates de 1919, en a rebista "El Ebro", d'a Uni3n Rexionalista Aragonesa de Barzelona, se publican

asabelo d'articulos de car3uter nazionalista de Gaspar Torrente y de Calvo Alfaro. Estió istas dos presonalidaz alazetalm3n as que formul3n y dieron cuerpo a lo nazionalismo aragon3s. M3s radigal en os suyos planteyamientos, Gaspar Torrente fund3 Estau Aragon3s en nobiembre de 1933.

Estau Aragon3s, se declaró dende lo primer inte, un partiu republic3n de cuchas y antifascista que cloxidaba a independenzia d'as Nazions ibericas, como la libert3 d'unir-se mey3n pautos, sin p3as ni d'imposizi3ns, ta formar una Iberia federata. O suyo pograma sozial s'alazetaba, principalm3n, en o fomento d'o coperatibismo y en a reforma agraria. Os suyos relazi3ns, con atras organizazi3ns puliticas de cucha yeran prou 3streitas, sobretot con Esquerra Republicana de Catalunya y con os prinzipals puliticos como Josep Tarradellas y Francesc Maci3. En l'auto de presentaci3n de Estau Aragon3s como partiu en Barzelona, est3n presens barios consellers d'a Generalitat de Catalunya, asinas como otros cargos de ERC y d'o Partiu Republic3n Radical Sozialista.

O 6 d' octubre de 1934, cuan Lluís Companys proclamó a Republica Catalana, Estau Aragonés abió una autiba partizipación en o pronunciamiento. "Os Almogabars", como chobentuz d'o partido, prenió parti en a luita contra as tropas d'o gobierno español. Mientras, Gaspar Torrente chunto a o gobierno d'a Generalitat, permanexó en o palazio d'a Generalitat, encletau por as tropas españolas. Remontata a "normalidá republicana" a siede de Estau Aragonés estió barrata.

Profes, o fito más importán, en a curta vida de Estau Aragonés; estió a

campaña autonomista, que lebó a la combocatoria d'o Congreso Autonomista de Caspe, os diyas 1, 2 y 3 de mayo de 1936. Estraliato o Congreso, a Comisión encargada de redautar o debánproyeuto d'Estatuto continó a suya buxada, pero toda la faina reyalizata quedó estrichinata con a plegada d'a sublebazión militar-faxista d'o 18 de chulio de 1936.

Mientras a guerra zebil, muitos d'os militans d'as chubentuz "Os Almogabars" luitón a o canto d'as melizias catalanas y Gaspar Torrente estió remerau por a Generalitat, comisario d'o monezipio Lleidatán de Oliana. A o creyar-se ro Consello de Eshensa de Aragón, os nazionalistas aragoneses beyoron en er una posibilidá de gobierno mesmo ta Aragón . Seguntes Torrente, a suya faina eba estar a continación d'a d'o Congreso de Caspe, pero ascape as suyas as relazions con o Consello de Aragón se'n fueron enfridando y, o 6 de Chunio de 1937, Torrente declaró que ro Consello naxió muerto, falto de combición y d'esprito aragonesista, acusándo-le d'aber impuesto a suya tiranía.

Ista ye ra zaguera notizia, que tenemos d'a autuazión pulitica de Estau Aragonés, dende d'astí se tresbate o suyo retabillo.

Dimpués d'a ditadura franquista, torna a rebilcar o sentimiento aragonésista, dentro d'os roldes d'emigrantes: Madrí, Balenzia y Barzelona. Cada un d'ers, preba dar a conoxer os suyos inquietudes, a trabiés de publicazions mesmas: Entabán, Rechitos y Secano. Se creyan plataformas independentistas d'efimero trayeuto, como estió en 1991 o Comité d'Emigrans Nazionalistas d' Aragón en Catalunya, empentau por o Rolde Aragonés de Barzelona; entidá que tamién empentó a creyazión d'a corriente d'opinión Puyalón que pelló o nacionalismo independentista de cuchas. Iste mesmo Rolde publicó en o 2000, o comunicau independentista que ha tenu mayor percusión dentro, d'o soberanismo aragonés y, encara agora, ye testo de debate en os roldes soberanistas. Ye, en zagueras, en l'año 2006, cuan un colla de presonas, a mayoría d'o Rolde Aragonés de Barzelona, se meten d'achusto ta refundar o istorico partiu. Se creya una chunta promotora, que legaliza Estau Aragonés, y dende d'ixe inte, chunto a ras gestoras que se forman en Barzelona y Zaragoza, se empezipia a construir una organizazió pulitica, cuala fita prenzipal ye adubir a independenzia d'o Pueblo aragonés, dende o treballu d'una organizazió, de cucha democrática, sin más armas que a nuestra boluntá y as que o dreito internazional meta en as nuestras mans. ●

